

GŁUCHA POKRZYWA

Lamium album

Wstęp. Eksplikacja: Nazwy. Kategoryzacje. Wygląd. Właściwości. Lokalizacja. Czas kwitnienia i zbioru. Zastosowania praktyczne, magiczne, lecznicze. Ekwiwalencje. Symbolika.

Głucha pokrzywa to w tradycji ludowej zioło, które wygląda jak pokrzywa, ale nie parzy. Przypisywano jej właściwości lecznicze: ze względu na białe kwiaty stosowano (na zasadzie podobieństwa) na białe upławy oraz (na zasadzie przeciwieństwa) na krwotoki; często także w innych chorobach kobiecych, oddechowych i pokarmowych, chorobach skóry, przy bólu ucha, krzyża, reumatyzmie i przy febrze. Używano jej również do pielęgnacji włosów. Wierzono, że odstrasza czarownicę, bo może spowodować, że ta *ogłuchnie*. *Głucha pokrzywa*, jako niespełniająca podstawowej funkcji przypisanej pokrzywie, chociaż przyjemna dla człowieka, jest wartościowana jako gorsza, oznacza coś bez właściwości, w pieśni dożynkowej kojarzona jest z litością.

* * *

≡ W tradycji ludowej wyróżnia się gatunek pokrzywy, która nie parzy: *po-krzywa nieparząca* SGP PAN/K i przez to jest traktowana jako gorsza od zwykłej → pokrzywy. Brak parzących właściwości porównuje się do niemocy zmysłów: (a) głuchoty: *głucha pokrzywa* powsz., *bo ona nie parzy* Etnl 1995 Bił 159, por. też: *głuch, głuszka* SGP PAN 8/476, 502; (b) ślepoty: *ślepa pokrzywa* Pelc Roś 115; (c) nawet martwoty: *pokrzywa co nie parzy, martwa pokrzywa* Rog Wag 286, podob. Kąs Podh 6/229, Karł SGP 5/228; to także *pokrzywa miękka* SGP PAN/K (Lubocześnica).

Często w gwarach na oznaczenie G.P. używana jest nazwa wskazująca na białą barwę kwiatów – *biała pokrzywa* Karł SGP 5/228. G.P. zwana jest też *pokrzywką* Pelc SGLub 5/366.

Negatywne wartościowanie rośliny zostało odzwierciedlone w nazwach wiążących ją ze zwierzętami – **pokrzywa sobacza** Pal Roś 127, **świnio pokrzywo** Brzus Wieprz 16, *to ta, co nie parzy, taka nie jest prawdziwa, a świnia* Pelc SGLub 5/456. Zwana jest także **polną pokrzywą** SGP PAN/K, **dziką pokrzywą** Pelc SGLub 5/137. Odnotowano także jednostkową nazwę **drapost** SGP PAN 6/254.

↑ G.P. to wedle klasyfikacji ludowej gatunek pokrzywy.

☉ G.P. wygląda podobnie jak pokrzywa, → mięta Pal Roś 127. Kwitnie białe Nieb Przes 172 – stąd nazwa *biała pokrzywa*; jej kwiaty kształtem przypominają pysk kota, por. nazwę **kocipysk** Pal Roś 127; dzieci używały ich do zabaw Lud 1929/64.

○ Przyjemny zapach G.P. został utrwalony w nazwach: **miętka** Pal Roś 127, **balzamin** Dej Kiel 20/213.

W kwiecie G.P. znajduje się słodki nektar, z powodu którego zwano roślinę **słodką pokrzywą** Pelc SGLub 5/70.

W przeciwieństwie do zwykłej pokrzywy G.P. *nie parzy* Etnl 1995 Biłg 159, mówiono: *Co to za pokrzywa, co ni parzy, pokrzywa ma przecie parzyć* Pelc Roś 108. Z nazwą *pokrzywa głucha* wiąże się przypisywanie roślinie mocy ogłuszania czarownic, zob. zastosowania magiczne. Jednocześnie przypisywano jej właściwości lecznicze: *„una podobnoś je „od wszystkiego* TN Łazory 1990, *to jest bardzo dobre, lecznicze* Pelc SGLub 5/366. Uważano, że dodaje siły Wiśła 1900/337, zob. zastosowania lecznicze.

△ G.P. rośnie dziko, w wierszu o opuszczonym miejscu: *głuche pokrzywy do okien podeszły* TL 1994/1–2/15. Na miejsce rośnięcia G.P. może też wskazywać nazwa **gajowiec** Maj Słow 2/423.

∞ G.P. kwitnie w maju, dlatego zwana jest **majową pokrzywą** Nieb Przes 170, wtedy także się ją zbiera Pelc SGLub 5/70.

♣ Zastosowania praktyczne. Z liści G.P. robiono sałatki, surówki Pelc SGLub 5/70.

♣ Zastosowania magiczne. Aby mieć wiele dobrego mleka i pięknego masła, używano G.P. ZWAK 1882/206. Zaczarowane mleko cedzono przez G.P. ZWAK 1881/161.

♣ Zastosowania lecznicze. Najczęstszym sposobem użycia G.P. w lecznictwie było picie z niej naparów, wywarów odwarów; kąpiele; rzadziej spożywano roślinę.

G.P. leczono choroby kobiece Pół Opol 97, Pelc SGLub 5/366, Kaś Podh 6/229. Przy schorzeniach macicy kobiety stosowały napar z G.P. Bań Zioł 55, zwano ją dlatego **macicznym ziele** Pół Opol 97; na (białe) upławy robiły nasiadówki z G.P., inaczej *pokrzywy białej* Pal Las 36, piły napar lub wywar (z suszonego kwiatu) Plesz Międz 114, ŁSE 1966/108, Etnl 1995 Biłg 159, Nieb Przes 172, podob. Bań Zioł 55, Wiśła 1893/744, robiły wlewy dopochwowe z wywaru z kwiatów Pół Opol 97, kąpały się w *białej pokrzywie* Pal Zer 39. Przy nadżerkach i krwawieniach także robiły nasiadówki z *pokrzywy białej* Pal Las 36. Przy krwotokach z macicy, na *zaburzenia w krwawieniu* stosowały wywar z ziela Pół Opol 97, napar Pelc SGLub 5/70. Podczas nadmiernego i bolesnego miesiączkowania stosowały napar z *mortwej pokrzywy*, w mieszance z białą

koniczyną, gdyż zmniejsza krwawienie Kaś Podh 6/229. Na osłabienie w krzyżach zalecano kobiecie pić G.P., *a sił nabierze* Wisła 1900/337.

Na zaflegmione płuca Czyż Rzesz 94, stany zapalne dróg oddechowych Kaś Podh 6/229, suchoty Köhl Naz 70, duszności oraz ból pod pierśmi ZWAK 1882/205 stosowano G.P. Przy kaszlu (i duszności) pito napar z G.P. Pal Las 36. Na słabości piersiowe zalecano odwar z suszonego kwiatu ZWAK 1882/267. Jednocześnie czas kwitnienia G.P. uważano za niebezpieczny dla suchotników, stąd zwrot *doczekać pokrzywek* Wisła 1900/337 i przysłowie: *Jak pokrzywy rozkwitają, to suchotnicy umierają* NKPP pokrzywa 5. Na przeziębienie zażywano G.P. Pelc SGLub 5/164.

Plucie krwią leczono G.P. Kaś Podh 6/229, zapewne na zasadzie przeciwności, zob. właściwości.

Na choroby skóry stosowano G.P. Pelc Roś 101, Kaś Podh 6/229. Na wrzody [przykładano] roślinę smażoną w śmietanie Köhl Naz 70. Na *odbitek* przykładano G.P. tartą z solą MAAE 1900/132. Krosty leczono okładami z odwaru G.P. ZWAK 1890/200. Na *pokrzywkę* u dzieci – swędzące plamy – robiono maść z G.P. z dziegciem, *tylko z tych białych kwiatków, to nie piecze* TN Chołowice 1998.

Na oparzenia, trudno gojące się rany stosowano G.P. Kaś Podh 6/229.

Na ból brzucha pito wywar z G.P. Pół Opol 74, a na choroby pokarmowe – napar z ziela Pal Roś 128, podob. Wisła 1894/136, zob. też Kaś Podh 6/229.

Na ból ucha robiono kąpiele parowe w wywarze z kwiatów Pół Opol 100 – leczenie uszu tą rośliną może mieć związek z nazwą *głucha pokrzywa*.

Przy reumatyzmie moczono bolące nogi w naparze ze świeżego ziela nie dłużej niż 15 minut Szot Sek144, podob.: Etnl 1995 Biłg 16, Köhl Naz 70. Na ból krzyży kapano się w *pokrzywie majowej* Nieb Przes 170.

Na *febrę* pito odwar lub napar z G.P. MAAE 1908/141, *nastój* z kwiatu Rob Med 111, wodę, w której moczono przez całą dobę 9 koniuszków kwiatowych G.P. ZWAK 1882/267.

Do mycia włosów używano naparu z G.P. Pal Las 36. Przeciw łysieniu gotowano *majową pokrzywę* w całości w pół litra octu z wodą i smarowano tym głowę Szot Sek 155. Aby pozbyć się łupieżu, myto włosy wywarem z korzeni G.P. i kory dębowej Wit Baj 274.

≈ G.P. występuje zamiennie z → *pokrzywą* – głównie przy pielęgnacji włosów oraz w praktykach magicznych mających zapewnić dobre mleko.

✠ G.P. oznacza nijakość, ponieważ nie parzy jak prawdziwa pokrzywa: *Dobry jak głucha pokrzywa, ani pachnie, ani parzy* NKPP dobry 38; w pieśni dożynkowej *biała pokrzywa – dziedzic bardzo litościwy* Dwor Maz 182.

→ MIĘTA, POKRZYWA.

Ewa Hrycyna